

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Francisci Baconi Baronis de Verulamio, Vice-Comitis S. Albani, Summi Angliæ Cancellarii, Opera omnia, Quæ extant: Philosophica, Moralia, Politica, Historica ...

Bacon, Francis

Francofvrti ad Moenvm, 1665

Cap. XIII. De secundo membro principali doctrinæ humanæ, nempe Poesi. Partitio Poeseos in narrativam, dramaticam, & parabolicam. Exempla parabolicæ tria proponuntur.

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10497643-5

dos, acumine quodam secant, & penetrant; Oeasiones autem redeunt in orbem, & quod olim erat commodum, rursus adhiberi, & prodesse potest; sive quis ea tanquam sua proferat, sive tanquam vetera. Neque certe de utilitate ejus rei ad civilia dubitari potest, quam Cæsar Dictator opera sua honestavit; cujus Liber utinam extaret, cum ea, quæ usquam habentur in hoc genere, nobis parum cum delectu congesta videantur.

Atque hæc dicta sint de *Historia*, ea scilicet parte Doctrinæ, quæ respondet uni ex *Cellis*, sive *Domiciis Intellectus*, quæ est *Memoria*.

CAP. XIII.

De secundo Membro principali Doctrinæ, nempe *Poesi*. Partitio *Poeseos* in *Narrativam*, *Dramaticam*, & *Parabolicam*. *Exempla Parabolicæ tria proponuntur.*

Jam ad *Poesin* veniamus. *Poesis* est genus doctrinæ, verbis plerumque adstrictum, rebus solutum & licentiosum; Itaque, ut initio diximus, ad *Phantasmiam* refertur, quæ iniqua, & illicita prorsus rerum conjugia & divortia comminisci, & machinari solet. *Poesis* autem (ut supra innuimus) duplici accipitur sensu, quatenus ad *Verba*, vel quatenus ad *Res* respiciat. Priore sensu, *Sermonis* quidam *Character* est: *Carmen* enim styli genus, & elocutionis formula quædam, nec ad res pertinet; Nam & vera narratio carmine, & ficta oratione soluta conscribi potest. Posteriore vero sensu, constituimus eam, ab initio, *Doctrinæ Membram Principalem*, eamque juxta *historiam* collocavimus, cum nihil aliud sit, quam *Historia imitatio ad Placitum*. Nos igitur in partitionibus nostris, veras doctrinarum venas indagantes, & persequentes; neque consuetudini & divisionibus receptis (in multis) cedentes; *Satyras*, & *Elegias*, & *Epigrammata*, & *odas*; & hujusmodi, ab instituto sermone removemus; atque ad philosophiam & artes orationis rejicimus. Sub nomine autem *Poeseos*, de *Historia ad Placitum conficta*, tantummodo tractamus.

Partitio *Poeseos*, verissima, atque maxima ex proprietate, præter illas Divisiones, quæ sunt ei cum *Historia* communes, (sunt enim *sicæ Chronica*, *Vitæ sicæ*, *sicæ etiam Relationes*) ea est, ut sit aut *Narrativa*; aut *Dramatica*; aut *Parabolica*. *Narrativa* prorsus *historiam* imitatur, ut ferè fallat, nisi quod res extollat sæpius supra fidem. *Dramatica* est veluti *historia Spectabilis*; nam constituit imaginem rerum tanquam præsentium; *historia* autem tanquam præteritarum. *Parabolica* vero est *historia* cum typo quæ *Intellectualia* deducit ad sensum.

Atque de *Poesi Narrativa*, sive eam *Heroicam* appellare placet, modo hoc intelligas de *Materia*, non de *Versu*, ea à fundamento prorsus nobili ex-citata videtur, quod ad dignitatem humanæ naturæ in primis spectat. Cum enim mundus sensibilis, sit anima rationali dignitate inferior, videtur *Poesis* hæc humanæ naturæ largiri, quæ *Historia* denegat; atque animo umbris rerum ut cunque satisfacere, cum solida haberi non possint. Si quis enim rem acutius introspeciat, firmum ex *Poesi* sumitur argumentum, magnitudinem rerum magis illustrem, ordinem magis perfectum, & varietatem magis pulchram, animæ humanæ complacere, quàm in natura ipsa, post lapsum, reperire ullo modo possit. Quapropter, cum res gestæ, & eventus, qui veræ *historiæ* subjiciantur, non sint ejus amplitu-

dinis, in qua anima humana sibi satisfaciat, præsto est *Poesis*, quæ facta magis *Heroica* consingat: Cum *historia* vera successus rerum, minimè pro meritis *Virtutum* & *Scelerum*, narret; corrigit eam *Poesis*, & exitus, & fortunæ, secundum merita, & ex lege *Nemeseos*, exhibet: Cum *historia* vera, obvia rerum fatietate & similitudine, animæ humanæ fastidio sit; reficit eam *Poesis*, inexpectata, & varia, & vicissitudinum plena canens. Adeo ut *Poesis* ista non solum ad delectationem, sed etiam ad animi magnitudinem, & ad mores conferat. Quare & merito etiam divinitatis cujuspiam particeps videri possit; quia animum erigit, & in sublime rapit; rerò simulachra ad animi desideria accommodando, non animum rebus (quod ratio facit, & *historia*) submit-tendo. Atque his quidem illecebris, & congruitate, qua animum humanum demulcet, addito etiam consortio *Musices*, unde suavius infinuari possit, auditum sibi patefecit, ut honori fuerit etiam sæculis plane rudibus, & apud Nationes barbaras, cum aliæ Doctrinæ prorsus exclusæ essent.

Dramatica autem *Poesis*, quæ *Theatrum* habet pro mundo, usu eximia est, si sana foret. Non parva enim esse posset *Theatri*, & *Disciplina*, & *Corruptela*: Atque *Corruptelarum*, in hoc genere, abunde est; *disciplina* plane nostris temporibus est neglecta. Attamen licet in *Rebus*, modernis habeatur pro re ludicra actio theatralis, nisi forte nimium, trahat è *Satyræ*, & mordeat, tamen apud Antiquos curæ fuit, ut animos hominum ad virtutem institueret. *Quinetiam* *Viris* prudentibus, & magnis *Philosophis*, veluti animorum plectrum quoddam centebatur. Atque sane verissimum est, & tanquam *Secretum* quoddam *Naturæ*, hominum animos, cum congregati sint, magis quam cum soli sint, affectibus & impressionibus patere.

At *Poesis Parabolica*, inter reliquas eminet, & tanquam res sacra videtur, & augusta; cum præsertim *Religio* ipsa, ejus opera plerumque utatur, & per eam commercia *Divinorum* cum humanis exerceat. Attamen & hæc quoque, *Ingeniorum* circa *Allegorias* levitate & indulgentia contaminata invenitur. Est autem usus ambiguus, atque ad contraria adhibetur. Facit enim ad *Involucrum*; facit etiã ad *Illustrationem*. In hoc *Docendi* quædam *Ratio*; in illo *Occultandi Artificio* quæri videtur. Hæc autem *Docendi Ratio*, quæ facit ad *Illustrationem*, antiquis sæculis plurimum adhibebatur. Cum enim rationis humanæ inventa, & conclusiones, (etiam ex quæ nunc tritæ, & vulgæ sunt) tunc temporis novæ & insuetæ essent, vix illam subtilitatem capiebant ingenia humana, nisi propius eæ ad sensum, per hujusmodi simulachra, & exempla, deducerentur. Quare omnia apud illos, *fabularum* omnigenarum, & *Parabolarum*, & *Ænigmatum*, & similitudinum, plena fuerunt. Hinc *tesera* *Pythagoræ*, *Ænigmata* *Sphingis*, *Æsopi* *Fabulæ*, & similia. *Quinetiam* *Apophthegmata* veterum *Sapientium* ferè per similitudines re demonstrabant: Hinc *Menenius Agrippa* apud Romanos (Gentem eo sæculo minimè literatam) *leditionem* *fabula* *repressit*. Denique ut *Hieroglyphica Literis*: ita *Parabolæ* *Argumentis* erant antiquiores. Atque hodie etiam & semper, eximius est, & fuit, *Parabolarum* vigor, cum ne argumenta tam perspicua, nec veræ exempla tam apta esse possint.

Alte

Alter est usus *Poëfos Parabolica*; priori quasi contrarius, qui facit (ut diximus) ad *Involucrum*, earum nempe rerum, quarum dignitas tanquam velo quodam discreta esse mereatur: hoc est, cum occulta & Myſteria Religionis, Politicæ, & Philoſophiæ, Fabulis & Parabolis veſtiuntur. Utrum vero fabulis veteribus Poëtarum ſubſit aliquis ſenſus myſticus, dubitationem nonnullam habet. Atque ipſi certe fateantur, nos in eam ſententiam propendere, ut non paucis Antiquorum Poëtarum Fabulis, Myſterium infulum fuſſe putemus. Neq; nos movet, quod iſta pueris ferè, & Grammaticis relinquuntur, & vileſcant, ut de illis contemptum ſententiam feramus. Quin contra, cum planè cõſtet, ſcripta illa, quæ fabulas iſtas recitant, ex Scriptis hominum, poſt literas ſacras, eſſe antiquiſſima, & longe hiſ antiquiores fabulis ipſas; (etenim tanquam prius creditæ & receptæ, non tanquam excogitate ab illis Scriptoris referuntur) videntur eſſe inſtar tenuis cujuſdam auræ, quæ ex traditionibus Nationum magis Antiquarum in Græcorum ſiſtulas incidit. Cum vero, quæ circa harum Parabolarum interpretatione adhuc tentata ſint, per homines ſcilicet imperitos, nec ultra locos communes doctos, nobis nullo modo ſatisfaciant Philoſophiam ſecundum Parabolas antiquas, inter *Deſiderata* referre viſum eſt. Ejus autem operis *Exemplum* unum aut alterum ſubjungemus. Non quod res ſit fortasſe tanti, ſed ut inſtitutum noſtrum ſervemus. Id hujusmodi eſt, ut de operibus illis, quæ inter *Deſiderata* ponimus (ſi qui paulo obſcurius) perpetuo aut *præcepta* ad opus illud inſtruendum, aut *Exempla* proponamus: ne quis forte exiſtmet, levem aliquam tantum Noſtionem, de illis mentem noſtram perſtrinxiſſe, noſque Regionem ſicut Augures, animo tantum metiri, neq; eas ingrediendi vias nôlle. Aliam aliquam partem in *Poëſi* deſiderari non invenimus; quin potius cum planta ſit *Poëſis*, quæ veluti à terra luxuriante, abſque certo ſemine, germinaverit, ſupra cæteras doctrinas exerevit, & diſſuſa eſt. Verum jam *exempla* proponemus, tria tantum numero, unum è *Naturalibus*, è *Politicis* unum, atque unum denique è *Moralibus*.

Exemplum primum Philoſophie ſecundum Parabolas Antiquas, in Naturalibus. De Univerſo, ſecundum Fabulam Panis.

Antiqui generationem *Panis* in dubio relinquunt. Alii enim eum à *Mercurio* genitum; Alii longe alium generatiõis modum ei tribuunt. Ajunt enim Procos univerſos cum *Penelope* tem habuiſſe, ex quo promiſcuo concubitu *Pana* commune filium ortum eſſe. Neq; prætermittenda eſt tertia illa generationis explicatio: Quidam n. prodiderunt, eum *Iovis* & *Hyæos* (id eſt, *Contumelia*, filium fuiſſe. Ut cunq; otto, *Parca* illi forores fuiſſe perhibentur: quæ in ſpecu ſubterraneo habitabant: *Pan* autem morabatur ſub *Dio*. Effigies *Panis* talis ab antiquitate deſcribitur: Cornutus, Cornibus in acutum ſurgentibus, & uſq; ad cælum faſtigiat; corpore toto hiſpidus & villoſus, barba in primis promiſſa, figura biſformis, humana quoad ſuperiora, ſed ſemifera & in capræ pedes deſinente. Geſtabat autem inſignia poteſtatis, ſiniſtra ſiſtulam ex ſeptem calamis compactam, dextra pedum ſive baculum, ſuperius curvum & inflexum. Indueba-

tur *Chlamyde ex pelle Pardalis*. Poteſtates ei & muneræ hujusmodi attribuuntur, ut ſit Deus venatorum, etiam paſtorum, & in univerſum Ruricolarum; Præſes item montium. Erat etiam, proximus à *Mercurio*, Nuncius Deorum. Habebatur etiam Dux & Imperator *Nympharum*, quæ circa eum perpetuo Choreas ducere & tripudiare ſolebant; Comitabantur & *Satyri*, & hiſ ſeniores *Sileni*. Habebat in ſuper poteſtatem terrores immittendi, præſertim inanes & ſuperſticioſos, & *Panici* vocati ſunt, Res geſtæ autem ejus non multæ memorantur: Illud præcipuum, quod *Cupidinem* provocavit ad luctam, à quo etiam in certamine victus eſt. Etiam *Typhonem Gigantem* retibus implicavit & cohibuit. Atq; narrat in ſuper, cum *Ceres* meſta, & ob raptam *Proſperpiam* indignata, ſe abcondiſſet; atq; Dii omnes ad eam inveſtigandam magnopere incubuiſſent, & ſe per varias vias diſperſiti eſſent; *Pan* ſolummodo ex felicitate quadam contigiſſe, ut inter venandum eam inveniret & indicaret. Auſus eſt quoque cum *Apolline* de victoria Muſices decertare, atque etiam *Myda* judice prælatus eſt; ob quod judicium *Myda* aſtinnaſ aures tulit, ſed clam & ſecreto. Amores *Panis* nulli referuntur, aut ſaltem admodum rari; quod mirum, inter turbam Deorum, proſus tam profuſe amatoriam, videri poſſit. Illud ſolummodo ei datur, quod *Echo* adamaret, quæ etiam uxor ejus eſt habita; atq; unam præterea Nympham, *Syringam* nomine: in quam propter iram & vindictam *Cupidini* (quem ad luctam provocare non reveritus eſſet) incenſus eſt. Etiam *Lunam* quondam in altas Sylvas ſevocaſſe dicitur. Neq; etiam prolem ullam ſuſcepit; (quod ſimiliter mirum eſt, cum Dii præſertim maſculi, prolifici admodum eſſent) niſi quod ei attribuitur tanquam filia, muliercula quædam ancilla, *Iambe* nomine, quæ ridiculis narratiunculis oblectare hoſpites ſolebat, ejuſq; proles ex conjungete *Echo* eſſe à nonnullis exiſtimabatur. *Parabola* talis eſſe videtur.

Pan (ut & nomen ipſum etiam ſonat) *Univerſum* ſive *Univerſitatem rerum* repræſentat & proponit. De hujus *Origine* duplex omnino ſententia eſt, atque adeo eſſe poteſt. Aut enim à *Mercurio* eſt, verbo ſcilicet divino, (quod & *Sacræ* *Litteræ* extra controverſiam ponunt; & Philoſophi ipſi, qui magis Divini habitus ſunt, viderunt) aut ex *confuſis rerum ſeminibus*. Etenim quidam è Philoſophis ſemina rerum etiam ſubſtantia infinita ſtatuunt; unde opinio de *Homo* jomertis fluxit, quam *Anaxagoras* aut invenit, aut celebravit. Nonnulli vero magis acute & ſobrie cenſebant, ad varietatem rerum expediendam ſufficere, ſi ſemina, ſubſtantia eadẽ figuris varia, ſed certis & definitis eſſent; & reliqua in poſitura & complexu ſeminum ad invicem ponebant: ex quo fonte opinio de *Atomis* emanavit: ad quam *Democritus* ſe applicavit, cum *Leucippus* ejus auctor fuiſſet. At alii, licet unum rerum Principium aſſerent, (Aquam *Thales*, Aërem *Anaxamenes*, Ignem *Heraclitus*) tamen illud ipſum principium actu unicum, potentia varium & diſpenſabile poſuerunt, ut in quo rerum omnium ſeminalatent. Qui vero materiam omnino ſpoliatam, & in formæ, & ad formas indifferentem introduxerunt, (ut *Plato* & *Ariſtoteles*) multo etiã proprius & propenſius ad parabole

figuram acceperunt. Posuerunt enim *Materiam* tanquam *publicam Meretricem*; *Formas* vero tanquam *Procos*: Adeo ut omnes de rerum principiis opiniones huc redeant, & ad illam distributionem reducantur, ut mundus sit, vel à *Mercurio*, vel à *Penelope*, & *Prociis* omnibus. Tertia autem *Generatio Panis*, eiaſmodi eſt, ut videantur Græcialiquid de Hebræis myſteriis, vel per *Ægyptios* internuncios, vel ut cunq̄ue, inaudiviſſe. Pertinet enim ad ſtatum mundi, non in meris natalibus ſuis, ſed poſt lapſum Adami, morti & corruptioni expoſitum, & obnoxium factum. Ille enim ſtatus, Dei, & peccati, (ſive contumeliæ) proles fuit, ac manet. Fuit enim peccatum Adami ex genere *Contumeliæ*, cum *Deo ſimilis fieri vellet*. Itaque triplex iſta narratio de *Generatione Panis*, etiam vera videri poſſit, ſi ritæ & rebus & temporibus diſtinguatur. Nam iſte *Pan* (qualem eum nunc in tuemur & complectimur) ex *Verbo Divino*, mediante conſula *Materia* (quæ tamen ipſa Dei opus erat) & ſubintrante *Prevaricatione*, & per eam corruptione, Ortum haber.

Naturæ rerum, *Fata*, rerum ſorores vere perhibentur, & ponuntur. *Fata* enim vocantur, ortus rerum, & durationes, & interitus, atque depreſſiones etiam, & eminentiæ, & labores & felicitates, denique conditiones quæcunq̄e Individui: quæ tamen niſi in Individuo nobili (ut pote homine, aut urbe, aut gente) fere non agnoſcuntur. Atq̄ ad iſtas conditiones tam varias, deducit Individua illa ſingula *Pan*, Rerum ſcilicet *Naturæ*; ut tanquam eadem ſit res (quatenus ad Individua) catena *Naturæ* & filium *Parcarum*. Ad hæc in ſuper ſinxerunt *Anriqui*, *Panem* ſemper ſub *Dio* morari, ſed *Parcas* ſub ſpecu ingenti ſubterraneo habitare, atque inde maxima pernicitate ad homines ſubito advolare: quia *Natura*, atque *Univerſi* facies, ſpectabilis & aperta, at *Fata* Individuorum occulta, & rapida. Quod ſi *Fatum* accipiat largius, ut omnem proſus eventum, non illuſtriores tantum, denotet, tamen utique & eo ſenſu optime convenit cum *Univerſitate* Rerum, cum ex ordine *Naturæ*, nil tam exiguum ſit, quod ſine cauſa fiat, & rurſus nil tam magnum, ut non aliunde pendeat, adeo ut fabrica ipſa *Naturæ*, ſuo ſinu & gremio, omnem eventum & minimum & maximum complectatur, & ſuo tempore certa *Lege* prodat. Itaque nil mirū, ſi *Parca* ut *Panis* ſorores introductæ ſint, & certè legitimiæ. Nam *Fortuna* Vulgi filia eſt, & levioribus tantum *Philoſophis* placuit. Sane *Epicurus*, non ſolum profanum inſtituere ſermonem, ſed etiam de ſipere videtur, cum dixit, *Præſtare credere fabulam Deorum, quam Fatum aſſerere*, ac ſi quicquam in univerſo eſſe poſſit inſtar *Inſulæ*, quod à rerum nexu ſeparetur. Verum *Epicurus* *Philoſophiam* ſuam naturalem (ut ex ipſi^o verbis pater) morali ſuæ accommodans & ſubjiciens, nullam opinionem admittere voluit, quæ animum premeret & morderet, atque *Euthymiam* illam (quam à *Democrito* acceperat) laceſſeret aut turbaret. Itaq̄; ſuavitati cogitationum indulgens, potius quam *Veritatis* patiens, plane jugum jaſta vit, & tam *Fati* neceſſitatem, quam *Deorum* merum repudiavit. Verum de *Parcarum* germanitate eum *Panæ* ſatis dictum eſt.

Cornua autem mundo attribuantur, ab imo latiora, ad verticem acuta. Omnis enim rerum natura inſtar *Pyramidis* acuta eſt. Quippe *Individa*, in quibus baſis naturæ exporrigitur, inſinita ſunt; ea colliguntur in ſpecies, & ipſas multiplices; ſpecies rurſus inſurgunt in genera, atque hæc quoque aſcendendo in magis generalia contrahuntur; ut tandem natura, tanquam in unum coire videatur; quod *Figura* illa *pyramidali Cornuum Panis* ſignificatur. Mirum vero minimè eſt, *Panis* cornua etiam cælum ferire; cum excelsa naturæ, ſive ideæ univerſales, ad *Divina* quodammodo pertingant. Itaque & catena illa *Homeri* decantata, (cauſarum ſcilicet *Naturalium*) ad pedem *Solii Jovis* fixa memorabatur; neque quiſquam (ut videre eſt) *Metaphyſicam*, & quæ in *Natura* æterna, & immobilia ſunt, tractavit, atque animum à fluxu rerum pauliſper abduxit; qui non ſimul in *Theologiâ* *Naturalem* incidit; adeo paratus & propinquus eſt tranſitus, à vertice illa *Pyramidis*, ad *Divina*.

Corpus autem *Naturæ* elegantiffime & veriſſimè depingitur *hirsutum*, propter rerum radios. *Radii* enim ſunt tanquam naturæ crines, ſive villi; Atq̄; omnia fere vel magis vel min^o radioſa ſunt: Quod in facultate viſus maniſeſtiſſimum eſt; nec minus in omni virtute magnetica, & operatione ad diſtans. Quicquid enim operatur ad diſtans, id etiã radios emittere rectè dici poſſe. Sed maximè omnium prominet *Barba Panis*, quia radii corporum cœleſtium, & præcipuè *Solis*, maximè ex longinquo operantur & penetrant, Adeo ut ſuperiora terræ, atq̄; etiam interiora, ad diſtantiam nonnullam planè verterint & ſubegerint, & ſpiritu impleverint. Eleganti^o autem eſt figura de *Barba Panis*, quod & *Sol* ipſe, quando parte ſuperiore ejus nubæ obvoluta, radii inferius erumpunt, ad aſpectum *barbatus* cernitur.

Etiã corpus naturæ rectiſſimè deſcribitur *biforme*, ob differentiam corporum ſuperiorum, & inferiorum. Illa enim ob pulchritudinem, & motus æqualitatem & conſtantiam, nec non Imperium in terram & terreſtria, merito ſub humana figura repræſentantur; cum *Natura* humana ordinis & *Dominationis* particeps ſit. Hæc autem ob perturbationem, & motus incompoſitos, & quod à cœleſtibus in plurimis regantur, bruti animalis figura contenta eſſe poſſunt. Porro eadem corporis biformis deſcriptio pertinet ad participationem ſpecierum: Nulla enim naturæ ſpecies, ſimplex videri poſſe, ſed tanquam ex duobus participans, & concreta. Habet enim homo non nihil ex bruto, propterea non nihil ex planta, planta non nihil ex bruto inanimato, omniaque vera biformia ſunt, & ex ſpecie ſuperiore & inferiore compoſita. Acutiſſima autem eſt allegoria de *Pedibus Capræ*, propter aſcenſionem corporum terreſtrium verſus regiones aëris & cæli, ubi etiã penſilia ſiunt, & inde deſcendunt, magis quam deſcendunt. *Capra* enim animal ſcanſorium eſt, eaq̄; è rupibus pendere, atque in præcipitiis hærete amat; Similiter etiam res, licet inferiori globodeſtinatæ, faciunt, idq̄; miris modis, ut in nubib^o & meteoris maniſeſtiſſimum eſt. Imo nõ ſine cauſa *Gilbertus*, qui de *Magnete* laborioſiſſimè, & ſecundum viã experimentalem cõſcripſit, dubitatione injeçit,

injecit, Num non forte corpora gravia, post longam à terra distantiam, motum versus inferiora paulatim exuant.

Insignia autem in manibus *Panis* ponuntur duplicia, Alterum *Harmonia*, alterum *Imperii*, *fistula* enim ex *septem calamis*, concentum rerum & harmoniam, sive concordiam cum discordia mistam, [quæ ex *septem stellarum errantium motu* conficitur,] evidenter ostendit, Neque enim alii, præterquam *septem Planetarum*, inveniuntur in cælo errores, sive expatiaciones manifestæ, quæ cum æqualitate stellarum fixarum, earumque perpetua & invariabili ad se invicem distantia composita & temperatæ, tum constantiam specierum, tum fluxum individuorum tueri & cære possint, Si qui vero sint *Planeta* minores, qui non conspiciuntur, si qua etiam mutatio in cælo major, (ut in *Cometis* nonnullis superlunariis) videntur illa profecto tanquam *fistula*, aut omnino mutæ, aut ad tempus tantum strepere, utpote quarum operationes vel ad nos non perlabantur, vel harmoniam illam *septem fistularum Panis* non diu interturbent *Pedum* autem illud *Imperii*, nobilis translatio est, propter vias Naturæ partim rectas, partim obliquas. Atque *Baculus* ille, sive *Virga*, versus superiorem partem præcipue curva est, quia omnia providentiæ divinæ opera in mundo fere per ambages, & circuitus fiunt, ut aliud agi videri possit, aliud revera agatur, sicut *Iosephi venditio in Ægyptum*, & similia. Quineriam in regimine humano omni prudentiore, qui ad gubernacula sedent, populo convenientia, per prætextus & vias obliquas feliciter que volunt, quæ ex directo superinducunt & insinuant. Etiam (quod mirum forsasse videri possit) in rebus mere naturalibus, citius Naturam fallas quam premas: Adeo, quæ ex directo fiunt, inepta sunt, & se ipsa impediunt, cum contra, via obliqua & insinuans mollior fluat, & effectum fortiat. *Vestis Panis* & amiculum, ingeniose admodum ex *Pelle Paradisi* fuisse fingitur, propter maculas ubiq; sparsas. Cælum enim stellis, maria insulis, tellus floribus consperguntur, Atq; etiam res particulares fere variegatæ esse solent circa superficiem, quæ veluti *Res Clamys* est.

Officium autem *Panis* nulla alia re, tam ad vivum proponi atq; explicari poterit, quam quod *Deus Venatorum* sit. Omnis enim naturalis actio, atque adeo motus & progressio, nihil aliud quam *Venatio* est. Nam & scientiæ & artes opera sua venantur, & consilia humana fines suos, atque res naturales omnes vel alimenta sua, ut conferventur, vel voluptates & delicias suas, ut perficiantur, venantur; [omnis siquidem venatio est aut prædæ, aut animi causa:] idque modis peritis & sagacibus.

Torva Leona lupum sequitur, lupus ipse Capellam,

Florentem ybisum sequitur lasciva Capella.

Etiam *Ruvicularum* in genere *Pan Deus* est, quia hujusmodi homines magis secundum naturam vivunt, cum in urbibus & aulis natura à cultu nimio corrumpatur, ut illud *Poëtæ* amatorium, verum, propter hujusmodi delicias, etiam de Natura sit:

— *Pars minima est ipsa puella sui.*

Montium autem imprimis *Præses* dicitur *Pan*, quia in montibus & locis editis natura rerum panditur,

atq; oculis & contemplationi magis subicitur. Quod alter à *Mercurio Deorum nuntius* sit *Pan*, ea allegoria plane divina est, cum proxime post Verbum Dei, ipsa mundi imago, divina potentia & sapientia præconium sit. Quod & *Poeta* divinus cecinit, *enarrant gloriam Dei, atq; opera manuum ejus indicat firmamentum.*

At *Pana* oblectant *Nympha*, animæ scilicet: Deliciæ enim mundi animæ viventium sunt. Hic autem merito illarum Imperator, cum illæ Naturam quæque suam tanquam ducem sequantur, & circa eum infinita cum varietate, veluti singula more patrio, saltent, & choreas ducant, motu neut quæ cessante. Itaq; acute quidam ex recentioribus, facultates animæ omnes ad motum reduxit, & nonnullorum ex antiquis fastidium & præcipitationem notavit, qui memoriâ, & phantasiam, & rationem, defixis præpropere oculis intuentes & contemplantes, vim cogitativam, quæ primas tenet, prætermiserunt. Nam & qui meminit, aut etiam reminiscitur, cogitat, & qui imaginatur, similiter cogitat, & qui ratiocinatur, utiq; cogitat: deniq; anima, sive à sensu monita, sive sibi permissa, sive in functionibus intellectus, sive affectuum & voluntatis, ad modulationem cogitationum saltat, quæ est illa *Nympharum tripudiatio*. Vna vero perpetuo comitantur *Satyri* & *Sileni*, senectus scilicet & juvenus. Omnium n. rerum est ætas quædam hilaris & motu gaudens, atq; rursus ætas tarda & bibula: Vtriusq; autem ætatis studia, vere contemplanti, forsasse ridicula, & deformia videantur, instar *Satyri* alicujus aut *Sileni*, De *Panicis* autem *Terroribus* prudentissima Doctrina proponitur. Natura enim rerum omnibus viventibus in dedit metum & formidinem, vitæ atq; essentiæ suæ conservatricem, ac mala fugientia vitantem & depellentem. Veruntamen eadem Natura modum tenere nescia est, sed *timoribus* salutaribus semper vanos & inanes admiscet; adeo ut omnia (si intus conspici darentur) *Panicis terroribus* plenissima sint; præsertim humana, & maxime omnium apud vulgum, qui superstitione (quæ vere nihil aliud quam *Panicus terror* est) in immensum laborat & agitur, præcipue temporibus duris, & trepidis, & adversis. Neq; supersticio ista tantummodo in vulgo regnat, sed ab opinionibus vulgi etiam in sapientiores aliquando insilit, ut divine *Epicurus* (si cetera quæ de Diis disseruit, ad hanc normam fuissent) locutus sit: *Non Deos vulgi negare profanum, sed vulgi opiniones Diis applicare profanum.*

Quod vero attinet ad *Audaciam Panis*, & *Pugniam* per provocationem cum *Cupidine*; id eo spectat, quia materia non caret inclinatione & appetitu ad dissolutionem mundi, & recidivationem in illud Chaos antiquum, nisi prævalida rerum concordia (per *Amorem* sive *Cupidinem* significata) malitia & impetus ejus cohiberetur, & in ordinem compelleretur. Itaq; bono admodum hominum & rerum fato sit, (vel potius immensa bonitate divina) ut *Pan* illud certamen adversum experiatur, & victus abscedat, Eodem prorsus pertinet & illud de *Typhone* in *retibus* implicato, quia utcumque aliquando vasti & insoliti rerum tumores sint, (id quod *Typhon* sonat) sive intumescat maria, sive intumescant nubes, sive intumescat terra, sive alia, tamè rerum natura hujusmodi corporum exuberantias

atque insolentia reti inextricabili implicat & coercet, & veluti catena adamantina devincit.

Quod autem *inventio Cereris* huic Deo attribuitur, idque inter venationem; reliquis autem Diis negetur, licet sedulo quarentibus, & illud ipsum agentibus; monitum habet verum admodum & prudens: hoc scilicet, ne rerum utilium ad vitam & cultum inventio, à Philosophis abstractis, tanquam Diis majoribus, expectetur, licet totis viribus in illud ipsum incumbant; sed tantummodo à *Pane*, id est, experientia sagaci, & rerum mundi notitia universalis; quæ etiam casu quodam, ac veluti intervenendum, in huiusmodi inventa incidere solet. Utilissima enim quæq; inventa experientia debentur, & veluti donaria quædam fuere casu in homines sparsa.

Illud autem *Musices certamen*, eiusque eventus, salutarem exhibet Doctrinam, atque eam quæ rationi & iudicio humano gestienti, & se esserenti, sobrietatis vincula injicere possit. Duplex enim videtur esse Harmonia, & quasi *Musica*, altera Sapientia divina, altera Rationis humana. Iudicio enim humano, ac veluti auribus mortalium administratio mundi & rerum, & iudicia divina secretiora, sonant aliquid durum, & quasi absonum; quæ inscitia licet *asininis Auribus* merito insigniatur, tamen & illæ ipsæ aures secreto, non palam, gestantur. Neque enim huiusce rei deformitas à vulgo conspicitur aut notatur.

Postremo minime mirum est, si nulli *Amores Pani* attribuantur, præter *Conjugium Echus* MUNDUS enim se ipso, atque in rebus omnibus fruitur: Qui amat autem, si vult, neque in copia desiderio locus est. Itaque Mundi *Amores* esse nulli possunt, nec potiundi Cupido, (cum se ipse contentus sit) nisi fortasse *Amores Sermonis*. Hi sunt *Nympha Echo*, Res non solida, sed vocalis, aut si accuratiores sint, *Syringa*, quando scilicet verba, & voces, numeris quibusdam, sive Poëticis, sive Oratoriis, & tanquam modulamine, reguntur. Inter sermones autem sive voces excellenter ad conjugium mundi sumitur sola *Echo*: Ea enim demum vera est Philosophia, quæ mundi ipsius voces fidelissime reddit, & veluti dictante mundo conscripta est; & nihil aliud est quam ejusdem simulachrum & reflexio: neque addit quicquam de proprio, sed tantum, iterat, & resonat. Nam quod *Lunam Pan* in altis sylvas aliquando se vocasset, videtur pertinere ad congestum sensum cum rebus cælestibus, sive divinis. Nam alia est *Endymionis* ratio. alia *Panis*: Ad *Endymionem* dormientem sponte se dimittit *Luna*: siquidem ad intellectum sopitum, & à sensibus adductum, quædoque sponte influunt divina: Quod si accersantur & vocentur à sensu, tanquam à *Pane*, tum vero non aliud lumen præbent, quam illud,

Quale sub incertam Lunam sub luce maligna
Est iter in Sylvis. --

Ad mundi etiam sufficientiam & perfectionem pertinet, quod *prole non edat*. Ille enim per partes generat, per totum quomodo generare possit, cum corpus extra ipsum non sit? Nam de *Muliercula* illa *Iambe*, *Filia Panis* putativa, est sane ea adjectio quædam ad fabulam sapientissima. Per illam enim representantur ea, quæ perpetuis temporibus passim vagantur, atque omnia implent, vaniloquæ de rerum natura doctrinæ, re ipsa instructoræ, ge-

nere quasi subditiæ, garrulitate vero interdum jucundæ, interdum molestæ & importunæ.

Exemplum alterum Philosophia, secundum parabolas Antiquum in Politicis. De Bello, secundum fabulam Persei.

Perseus *Orientalis* cum fuisset, missus traditur à *Pallade*, ad obruncandam *Medusam*, quæ populis plurimis ad *Occidentem*, in extremis *Iberia* partibus, maxime calamitati fuit. Monstrum enim hoc, alias crudele & immane, etiam aspectu tam dirum atque horrendum fuit, ut eo solo homines in saxa verteret. Erat autem à *Gorgonibus* una, *Medusa*, ac sola inter eas mortalis; cum reliquæ passivæ non essent. *Perseus* igitur ad tam nobile facinus se comparans, arma ac dona à tribus Diis mutuo accepit; *Alas* à *Mercurio*, talares scilicet, non axillares à *Plutone* autem *Galeam*, *Scutum* denique à *Pallade* & *Speculum*. Neque tamen licet tanto apparatu instructus ad *Medusam* recta perrexit, sed primum ad *Graecos* divertit. Ex forores, ex altera parente, *Gorgonibus* erant; atque *Graecis* canæ etiam à nativitate erant, & tanquam verulæ. Oculi autem iis tantummodo & dens erat omnibus unicus; quos prout exire foras quæque contigerat, vicissim gestabant, reversæ autem deponere solebant. Hunc itaque oculum, atque hunc dentem illæ *Perseo* commodavit. Tum demum, cum se abunde ad destinata perficienda instructum iudicaret, ad *Medusam* properavit, impiger & volans. Illam autem offendit dormientem, neque tamen aspectui ejus (si forsan evigilaret) se committere audebat, sed cervicem reflexa, & in *Speculum* illud *Palladis* inspicens, atque hoc modo factus dirigens, caput *Medusæ* abscidit; Ex sanguine autem ejusdem, in terram fuso, statim *Pegasus* alatus emicuit. Caput autem abscissum *Perseus* in *Scutum Palladis* transtulit & inseruit, cui etiam non sua mansit vis, ut ad ejus intuitum omnes ceu attoniti aut fiderati obrigerent.

Fabula convicta videtur de *belligerandi ratione* & prudentia. Atque prima omnis belli susceptio debet esse tanquam *Missio à Pallade*: non à *Venerere*, (ut bellum Trojanum fuit) aut alia laevi excusa: quippe cum in Consiliis solidis Decreta de bellis fundari oporteat. Deinde de *Genere belli* eligendo, tria proponit fabula præcepta, sana admodum & grævia. Primum est, ut de *subjugatione Nationum finitimarum* quis non magnopere laborer. Neque enim eadem est *Patrimonii* & *Impetii* amplificandi ratio. Nam in possessionibus privatis, vicinitas Prædiorum spectatur, sed in propagando Imperio, *Occasio*, & *Belli* conficiendi facilitas, & fructus, loco vicinitatis esse debent. Itaque *Perseus*, licet *Orientalis*, tamen tam longinquam expeditionem, usque ad extremum *Occidentem*, minime detreдавit. Hujus rei exemplum in signo est in *belligerandi* diversa ratione patris & filij Regum, *Philippæ* & *Alexandri*. Ille enim in finitimis bellis occupatus, urbes paucas imperio adiecit, idque non sine maxima contentione & periculo. Quippe qui & alias, & præcipue in *Prælo Charoneo*, in ultimū discrimen adductus fuit. At *Alexander* longinquam expeditionem bene ausus in *Perseam*, Nationes infinitas subjugavit, magis itineribus quàm præliis fatigatus. Hoc ipsum adhuc clarius cernitur, in propagatione *Imperij Romanorum*, qui, pro tempore, ex parte *Occidentis*, vix ultra *Liguriam* armis penetraverat, eodem tempore *Orientis* provincias usque ad *Mon-*

ad *Montem Taurum* Armis & Imperio complexi sunt. Etiam *Carolus Octavius Rex Gallia*, *Bellum Britannicum* (quod matrimonio tandem compositum est) non admodum facile expertus expeditionem illam *Neapolitanam* longinquā admiranda quadam facilitate & felicitate transegit. Habent certe hoc bella longinqua, ut cum iis manus conferatur, qui Militiæ, & Armis invaloris minime sint afflicti, quod in finitimis secus se habet. Etiam & apparatus in hujusmodi expeditionibus solet esse diligentior & instructior, & terror apud hostes ex ipso ausu & fiducia major. Neque etiam fere possit fieri in illis expeditionibus remotis, per hostes, ad quos tam longo itinere pervenitur, diversi aliqua aut in invasio reciproca, quæ in belligerandi ratione cum finitimis sepius adhibetur. Caput autem rei est, quod in subjugandis finitimis, Occasionū delectus in angusto versatur, at si quis longinquiora non detrederet, poterit pro arbitrio suo eo transferre bellum, ubi aut disciplina militaris maximè est enervata, aut vires nationis plurimum attritæ & consumptæ, aut dissidia civilia opportune oborta, aut alia hujusmodi commoditates se ostendant. Secundum est, ut semper subit *Causa Belli* iusta, & pia & honorifica, & favorabilis; Id enim alacritatem, tum militibus, tum populis impensas conferentibus, addit, & societas aperit & conciliat, & plurimas denique commoditates habet. Inter causas autem belli, admodum favorabilis est, ea, quæ ducit ad debellandas tyrannides, sub quibus populus succumbit, & prostermitur sine animis & vigore, tanquam sub *Aspelle Medusæ*, quod etiam *Herculi* Divinitatem conciliavit. Romanis certe magna religio fuit, strenue & impigre accurere ad socios tuendos, si quoquo modo oppressi fuissent. Etiam bella ob vindictam justam fere semper felicia fuerunt, sicut bellum adversus *Brutum & Cassium*. ad vindicandam mortem *Cæsaris*; *Severus* ad vindicandam mortem *Perthinacii*, *Junij Bruti* ad vindicandam mortem *Lucretiæ*. Denique quicumque bello calamitates hominum & iniurias, aut levant, aut vindicant, sub *Perseo* militant. Tertium ut in omnibello suscipiendo vera sit *Æstimatio viriū*, atque recte perpendatur, utrum bellū sit tale, quod confici & ad exitum perducī possit, ne quis vastas & infinitas spes persequatur. Prudenter enim *Perseus* inter *Gorgoras* (per quas bella representantur) eam delegit, quæ in sua natura mortalis erat, neque ad impossibilia animum adjecit. Atque de iis, quæ in suscipiendo bello deliberationem subeunt, hæc præcipit fabula, reliqua ad belligerationem ipsam pertinent.

In bello maxime omnium profunt illa tria *Dona Deorum*, adeo ut Fortunam ipsam fere regant & trahant. Accipit enim, *Perseus Celeritatem* à *Mercurio*, *Occultationem Consiliorum* ab *Oreo*, & *Providentiam* à *Pallade*: Neque caret allegoria, eaque prudentissima, quod *Ala* illæ *Celeritatis* in rebus conficiendis (cum Celeritas in bello plurimum possit) *Talares*, non *Axillares* fuerint, atque pedibus, non humeris additæ; quia non tam in primis belli aggressibus, quam in iis, quæ sequuntur, & primis subsidio sunt, Celeritas requiritur. Nullus enim error in bello magis frequens fuit; quæ quod prosecutiones, & subsidiarii impetus, iniciorum alacritati non respondeant. At *Galea Plutonis*

(quæ homines invisibiles reddere solebat) manifesta parabola est. Nam *Consiliorum occultatio* post *celeritatem*, maximi ad bellum est momenti. Cujus etiam Celeritas ipsa, pars magna est. Celeritas enim consiliorum evulgationem prævertit. Ad *Galeam Plutonis* spectant, ut unus bello præsit, cum mandatis liberis, Consultationes enim cum multis, habent aliquid potius ex *Cristis Martis*, quam ex *Galea Plutonis*. Eodem spectant prætextus varii, & designationes ancipites, & famæ emissariæ, quæ oculos hominum aut perstringunt, aut avertunt, atque vera consiliorum in obscuro ponunt. Etiam cautiones diligentes & suspicaces, de literis, de legatis, de perfugis, & complura alia, *Galeam Plutonis* ornant, & revinciunt. At non minus interest, *Consilia Hostium* explorare, quam sua occultare. Itaque *Galea Plutonis* adjungendum est *Speculum Palladis*, per quod hostium vires, inopia, occultifautores, dissidia & factiones, progressus, consilia cernantur. Quoniam vero tantum fortuitorum suscipit ratio bell, ut nec in consiliis propriis occultandis nec in hostium explorandis, nec in celeritate ipsa, multū fiduciæ ponendum sit, ideo ante omnia sumendum *Palladis Scutum*, *Providentiæ* scilicet, ut quam minimū *Fortuna* relinquatur. Huc pertinent, exploratō vias inire, Castra diligenter munire, (quod in militia moderna in desuetudinē fere abiit; Castra vero instar urbis munitæ, Romanis ad adversos prælii eventus erant) acies stabilis & ordinata, non nimium fidendo cohortibus levis armaturæ, aut etiam equitum turmis; denique omnia quæ ad solidam & sollicitam Defensivam spectant: cum plus valeat utique in *Bellis Scutum Palladis* quam *Gladus ipse Martis*. Verum *Perseus* utcumque copiis aut animis instructo, restat aliud quidpiam, maximi per omnia momenti, antequam bellum incipiatur: Nimirum, ut *divertat ad Græcæ*. *Græcæ* autem *produtiones* sunt, bellorū scilicet forores, non Germanæ illæ quidem, sed generis nobilitate quasi impares. Bella enim Generosa, produtiones degeneres & turpes. Earum descriptio elegans est, ut *Cane* à nativitate sint, & tanquā *Vetula* propter perpetuas proditorū curas, & trepidationes. Earum autem vis (antequam in manifestam defectionem erumpant) aut in *Oculo*, aut in *Dente* est. Omnis enim factio, à statu quoquam alienata, & in proditionem propensa, & *speculatur*, & *mordet*. Atque hujusmodi *Oculus* & *Dens* tanquam *communis* est; nam quicquid didicerunt & noverunt, fere per manus ab una ad alteram transit & percussit. Et quod ad *Dentem* attinet, uno quasi ore mordet. & eadem scandala jactant; ut si unam audias omnes audias, Itaque *Perseus* sunt istæ *Græcæ* conciliandæ, atque in auxilium adducendæ, præsertim ut *Oculum* & *Dentem* suum ei commodent; *Oculum* ad judicium; *Dentem* ad rumores serendos, & invidiam constandam, & animos hominum sollicitandos. Postquæ vero omnia bene fuerint ad bellum præparate disposita, illud imprimis curandum, quod *Perseus* fecit, ut *Medusa dormiens* inveniatur. Prudens enim belli susceptor semper fere hostem assequitur imparatum, & securitati propiore Denique in ipsis Belli actionibus atque insultibus, ille *Innitus in speculum palladis*, ad operandum est. Plurimi enim ante ipsa pericula res hostium acute & attente introspicere possunt, at in ipso Periculi

articulo, aut terrore offunduntur, aut pericula nimium præcipites & à fronte spectant: unde in illa temere ruunt, vincendi memores, vitandi oblitii. At neutrum horum fieri decet, sed in *speculum Palladis, cervicem reflexa*, inspiciendum, ut impetus recte dirigatur, abiq; vel terrore, vel furore.

A bello perfecto & victoria, sequuntur effecta duo, *Pegasi illa Generatio & Excusatio*, quæ satis evidenter *Famam* denotat, quæ per omnia volat, & victoriam celebrat, & reliquias belli faciles & in votum cedentes efficit. Secundum, *Gestatio Capitis Medusæ in Scuto*: siquidem nullum præsidii genus huic ob præstantiam comparari possit. *Vnicum* enim *facinus in signo* & memorabile, feliciter gestum & perpetratum, omnes hostium motus obrigescere facit, atque malevolentiam ipsam stupidam reddit.

Exemplum tertium Philosophiæ secundum Parabolam antiquam, in Moralibus. De Cupiditate, secundum fabulam Dionysi.

Narrant, *Semelem, Iovis pellicem*, postquam juramento eum inviolabili ad votum indefinitum obstrinxisset, petiisse, ut ad amplexus suos accederet: talis, qualis cum *Junone* confuisset. Itaq; illa ex conflagratione perit. Infans autem, quem in utero gestabat, à Patre exceptus, in femur ejus infusus est, donec menses fortui destinatos compleret. Ex quo tamen onere *Jupiter* interim nihil claudicabat. Itaq; Puer, quod Jovem, dum in femore ejus portaretur, gravaret & pungeret *Dionysi* nomen accepit. Postquam autem editus esset, apud *Proserpinam* per aliquot annos nutritus est. Dum vero adultus esset, ore fere muliebri conspiciebatur, ut sex^o videretur tanquam ambigui. Etiam extinctus & sepultus quondam erat ad tempus, & non ita multo post revixit. Atq; prima juvena vitis culturam, atq; adeo vini confectionem & ulum primus invenit, & edocuit ex quo celebris factus, & inclytus orbem terrarum subjugavit, & ad ultimos Indorū terminos perrexit. Curru autem vehabatur à *Tigribus* tracto; circa eum subsultabant *Dæmones* deformes, *Cobali* vocati, *Acræus*, & alii. *Quin* & *Musa* comitatu ejus se adjungebat. *Vxor* autem sibi sumpsit *Ariadnem* à *Theseo* desertam & relictam. *Arbor* ei sacra erat *Hedera*. Etiam sacrorum & ceremoniarum inventor & institutor habebatur, ejus tamen generis, quæ & fanaticæ erant, & plenæ corruptelarum, atq; insuper crudeles. Furores quoq; immittendi potestatem habebat. Certe in *Orgyis* ejus, à mulieribus furore percitis, duo viri insignes discerpti narrantur, *Pentheus* & *Orpheus*: Ille, dum arbore conscensa spectator eorum, quæ agerentur, curiosus esse voluisset. Hic, cum lyram suaviter & perite pullaret. Atq; hujus Dei res gesta, cum *Iovis* rebus fere confunduntur.

Fabula videtur ad mores pertinere, ut vix quicquam in *Philosophia Morali* melius inveniat. Describitur autem sub *Persona Bacchi, Natura Cupiditatis*, sive affectuum & perturbationum animi. Primum igitur, quod ad *Nataliam Cupiditatis* attinet; *Origo Cupiditatis* omnis licet nocetissima, non alia est, quam *Bonum Apparens*. Sicut enim virtutis mater est bonum existens, similiter cupiditatis mater est bonum apparens. Altera *Iovis* (sub cuius persona anima humana representatur) uxor legitima, altera pellex: quæ tamen *Junonis* honores æmuletur, tanquam *Semele*. Concipitur vero *Cupiditas* in voto illicito, prius temere concesso, quæ rite intellecto

& iudicato. Atq; postquam effervescere cœperit, *Mater* ejus (natura scilicet & species boni) *nimio incendio* destruitur & perit. Processus autem cupiditatis à cœceptu suo talis est: Illa ab *animo humano* (qui ejus est genitor) & nutricatur, & occultatur, præcipue in *inferiore parte* ejus tanquam *femore*; atq; animum pungit, & convellit, & deprimit, adeo ut actiones & decreta ab ea impediatur, & claudicent. *Quin* etiam postquæ consensu & tempore confirmata est, & in actus erumpit, ut jam quasi *menses compleverit*, & edita plane sit atq; nata, primo tamen ad tempus nonnullum apud *Proserpinam* educatur, id est, latebras quarit, atq; claudescit, & quasi subterranea; donec remotis pudoris & metus *franis*, coalita audacia, aut virtutis alicujus prætextu sumit, aut infamiam ipsam contemnit. Atq; illud verissimum est, omnem affectum vehementiorem tanquam *ambigui sexus* esse. Habet enim *Impetum virilem*, *impotentiam* autem *muliebrem*. Etiam illud præclare, *Bacchum mortuum reviviscere*. Videntur enim affectus quandoq; sopiti, atq; extincti, sed hulla fides habenda est eis, ne sepultis quidem, siquidem præbita materia, & occasione, resurgunt.

De *Inventione Vitæ* parabola prudens est: Omnis enim affectus ingeniosus est admodum sagax, ad investigandam ea, quæ ipsam alant & foveant. At qui ante omnia quæ hominibus innotuere, *Vinum* ad perturbationes cuiuscunq; generis excitandas & inflammandas potentissimum est, & maxime efficax, atq; est *Cupiditatis* in genere instar *fomitibus communis*. Elegantissime autem ponitur *Affectus* sive *Cupiditas*, *Provinciarum subjugator*, & expeditionis infinitæ susceptor: nunquam enim partis acquirere, sed appetitu infinito, neq; satiabili, ad ulteriora tendit, & novis semper inhiat. Etiam *Tigres* apud *Affectus* subsultant, & ad *Curru* eorum subinde jugantur. Postquam enim *Affectus Curulis* esse cœperit, non *pedestris*, sed victor rationis, & quasi triumphator factus, in omnes qui adversantur aut se opponunt, crudelis est, & indomitus, ac immitis. Facetum autem est, quod circa *Curru* *Bacchi* subsultant illi *Dæmones* deformes & ridiculi. Omnis enim affectus vehementior progignit motus, in *Oculis*, & *Ore* ipso, & *Gestu*, indecoros & inconditos, subsultorios & deformes, adeo ut qui sibi ipsi fortasse in aliquo affectu [veluti ira, arrogantiæ amore] videatur magnificus & tumidus, aliis tamen appareat turpis & ridiculus. Conspiciuntur autem in *Cupiditatis* comitatu *Musa*. Neq; enim reperitur, ullus fere affectus, tam pravus & vilis, cui non blandiatur aliqua doctrina. Hac enim in re, ingeniorum indulgentia & procacitas, *Musarum* Majestatem in immensum minuit, ut cum duces vitæ & signiferi esse debeant, sint non raro *Cupiditatum* pedissequæ, & oblectatrices.

In primis vero nobilis est illa *Allegoria*, *Bacchum* amores suos in eam effudisse, quæ ab alia relicta erat & fastidita. Certissimum enim est, affectus petere atq; ambire, quod *Experientia* jam pridem repudiavit. Atq; norint omnes, qui affectibus suis serviētes & indulgentes præiūpotiendi in immensum augēt, (sive honores appetant, sive amores, sive gloriā, sive scientiam, sive alia quæcunq;) *res relictas* petere, & à cōpluribus, per omnia fere secula, post experimentum, dimissas & repudiatas. Neq; *Mysterio* caret quod *Hedera* *Baccho* sacra fuerit, hoc enim duplici modo cōvenit. Primum, quod *Hedera hyeme* vivescat deinde,

deinde, quod circa tot res arbores, parietes, ædificia serpat, ac circumfundatur, & se attollat. Quod ad primum enim attinet, omnis *Cupiditas* per *Remotiam*, & *Vetitum*, & tanquam *Antiperistasin* [veluti per frigora *Brumæ Hedera*] virefcit, ac vigorem acquirit. Secundo, *affectus* aliquis in humana anima prædominans, omnes ejus actiones & decreta, tanquam *Hedera circumsepit*; neq; fere quicquam puti invenias, quo illa *Clavículas* suas non imprimat. Neque mirum est, si *Superstitiosi Ritus Baccho* attribuantur, cum omnis fere *male sanus affectus in pravus Religionibus* luxuriat: adeo ut *Hereticorum colluvies* *Bacchanalia Ethnicorum* superarit; quorū etiam *superstitutiones*, non minus creentur, quā turpes extiterunt. Neq; itidem mirum est, si *Furores a Baccho* immitti puentur, cum & omnis *Affectus in excessu suo*, veluti *Furor brevis* sit, & si vehementius obideat & incubat, in *Infamia* sepius terminetur. Illud autē de *Pentheo & Orphæo* inter *Orgia Bacchi* aceratis, evidentē *Parabolā*

habet: cum affectus quisq; prævalidus erga duas res sit asperrimus atque insensibilissimus; quarum altera est *Inquisitio in eum curiosa*, altera, *Admonitio salutaris* & libera. Neq; auxilio fuerit, si illa inquisitio fiat tantum *contemplationis* aut *spectandi gratia*, tanquam arbore *conscensā*, absq; omni animi malignitate; Neq; tutius, si *admonitio illa*, multa cū suavitare & dexteritate adhibeatur; Verum utcunq; non tolerant *Orgia* aut *Pentheum* aut *Orphæum*. Postremo, illa *Consilio Personarum Jovis & Bacchi*, ad *Parabolam* recte traduci potest; quandoquidē res *gestæ nobiles*, & claræ, atq; merita insignia & gloriola, interdum à *Virtute* & *recta ratione* & *magnanimitate*, interdū autē à *latente affectu* & *occulta Cupiditate* (utcunq; *famæ* & *laudis* *celebritate* utraq; res pariter gaudeat) proveniant, ut non facile sit distinguere facta *Dionysi* à factis *Jovis*.

Verum in *Theatro* nimis diu moramur; transeamus ad *Palatium Animi*: cujus limina majori cum *veneratione* & *cura* ingredi convenit.

FRANCISCI BACONIS DE VERULAMIO, Vice-Comitis sancti Albani, De Dignitate & Augmentis Scientiarum, LIBER TERTIUS,

Ad Regem suum.

CAP. I.

Partitio Scientiæ in Theologiam & Philosophiam. Partitio Philosophiæ in Doctrinas tres: De Numine, de Natura, de Homine. Constitutio Philosophiæ Primæ, ut Matris communis omnium.

Historia omnis (Rex optimè) humi incedit, & Ducis potius officio, quam Lucis perfungitur; *Pœsis* autem *doctrinæ* tanquam *somnium*: Res dulcis, & varia, & volens videri aliquid in se habere Divini; Quod etiam *somnia* vendicant. Verum jam tempus est mihi, ut evigilem, & me humo attollam, *Philosophia* & *Scientiarum* liquidum æthera secans.

Scientia aquarum similis est, Aquarum aliæ descendunt cœlitus, aliæ emanant è terra. Etia *Scientiarum* primaria partitio sumenda est ex fontibus suis, Horti alii in alto siti sunt, alii hic infra. Omnis enim *Scientia* duplicem sortitur informationem. Una inspiratur divinitus; altera oritur à sensu. Nam quantum ad illam, quæ *Docendo* intunditur, *Scientiam*, *Cumulativa* ea est, non *Originalis*; sicut etiā fit in aquis, quæ præter fontes primarios, ex aliis rivulis in se receptis, augetur. Partiemur igitur *Scientiam*, in *Theologiam* & *Philosophiam*. *Theologiam* hic intelligimus *Inspiratam* sive *Sacram*, non *Naturalem*; de qua paulo post dicturi sumus. At illam (*Inspiratam* nimirum) ad ultimum locum reservabimus, ut cum ea sermones nostros claudamus; cum sit portus, & *Sabbatum* humanarum contemplationum omnium.

Philosophia autem *Objectum* triplex, *Deus*, *Natura*, *Homo*: Et triplex itidem *Radius* Rerum, *Natura* enim percipit intellectum *Radio directo*; *Deus* autem, propter medium inæquale (*Creaturas scilicet*) *Radio refracto*; *Homo* verò, sibi monstratus & exhibitus, *Radio reflexo*. Convenit igitur partiri

Philosophiam in *Doctrinas* tres: *Doctrinam de Numine*, *Doctrinam de Natura*, *Doctrinam de Homine*. Quoniam autem *Partitiones Scientiarum* non sunt lineis diversis similes, quæ cœunt ad unum angulum; sed potius ramis arborum, qui conjunguntur in uno trunco, (qui etiam truncus ad spatium nonnullum integer est & continuus, antequam se partiatur in ramos;) idcirco postulat res, ut priusquam prioris partitionis membra persequamur, constituatur una *Scientia universalis*, quæ sit Mater reliquarum, & habeatur in progressu *Doctrinarum*, tanquam portio viæ communis, antequam viæ se separent, & disjungant. Hanc *Scientiam*, *Philosophia primæ*, sive etiam *Sapientiæ* (quæ olim *Rerum divinarum atque humanarum Scientia* designabatur) nomine insignimus. Huic autem *Scientia* nulla alia opponitur; cum ab aliis *Scientiis*, potius limitibus, intra quos continetur, quam rebus & subjecto differat, fastigia scilicet rerum tantummodo tractans. Hanc ipsam utrum inter *Desiderata* reponere oporteat, hæsitō; sed arbitror tamen poni debere. Equidem invenio farraginem quandam, & massam inconditam *Doctrinæ*, ex *Theologia Naturali*; ex *Logica*; ex partibus quibusdam *Physicæ*, veluti de *Principiis*, & de *Anima*, compositam, & congestam, & sublimitate quadam sermonis, *Hominum*, qui se ipsos admirari amant, tanquam in Vertice *Scientiarum* collocatam. Nos vero, nullo fastu, id tantum volumus, ut designetur aliqua *Scientia*, quæ sit receptaculum *Axiomatum*, quæ particularium *Scientiarum* non sint propria, sed pluribus earum in commune competant.

Plurima autē id genus *Axiomata* esse nemo ambigar. Exēpli gratia, *Si inæqualibus aequalia addantur, omnia erunt inæqualia*: Regula est ex *Mathematicis*.

*De...
Philosophia!*